

Г. Я. Глуха, д.е.н., доцент, ВНЗ «Університету імені Альфреда Нобеля»

О. А. Євтушенко, к.е.н., ВНЗ «Університету імені Альфреда Нобеля»

Стаття присвячена обґрунтуванню впливу на інноваційну діяльність організації факторів ризику, які виникають в умовах глобалізації. Досліджено основні риси інноваційної діяльності організації в глобалізаційному середовищі та фактори ризику, що пов'язані з цим. Визначено основні напрями, на які повинна бути спрямована управлінська діяльність організації при здійсненні інноваційної діяльності в умовах ризику.

Ключові слова: інноваційна діяльність організації в умовах глобалізації, фактори ризику, глобалізація.

Постановка проблеми. Розвиток сучасного бізнесу вимагає від організації будь-якого масштабу пошуку нових інноваційних шляхів розвитку, комплексного організаційного вдосконалення системи, упорядкування різних частин системи для підтримки довгострокової життєздатності організації та адаптації її в навколишньому середовищі.

Інноваційний розвиток є життєво важливим компонентом у сучасному стратегічному управлінні та підприємстві. Сучасний бізнес під впливом глобалізаційних процесів все більше перетворюється на міжнародний бізнес, з кожним роком частка організацій, які у тій чи іншій формі занурюються у міжнародне середовище неодмінно зростає.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема аналізу, оцінки та управління ризиками інноваційної діяльності активно розглядається у наукових працях українських вчених, зокрема таких як: В. Геєць [1], О. Левицька [2], І. Волинець [3], З. Литвин [4], О. Петухова та Г. Сілакова [5].

Колектив авторів під керівництвом В.М. Гейця оцінює стан інноваційної сфери в Україні в цілому, а також проблеми, які стримують розвиток інноваційної діяльності в Україні. Зокрема, інноваційний та науково-технічний розвиток України у контексті євроінтеграційних процесів [1, с. 311-329].

О. Левицька дає визначення інноваційного ризику, виділяє стримуючі та стимулюючі фактори інноваційного ризику, досліджує основні чинники виникнення ризику інноваційної діяльності, методи зниження їх рівня [2, с. 48-53].

В роботі І. Волинець досліджуються сутність та види інноваційних ризиків, а також методи управління ними. Розглянуто підходи до визначення поняття «ризик», ситуації, в яких виникає інноваційний ризик, етапи управління інноваційними ризиками [3, с. 241-245].

З. Литвин вивчає основні ризики підприємства-інноватора, які виникають під впливом суб'єктивних та об'єктивних факторів, дає класифікацію інноваційних ризиків, вивчає методи управління інноваційним ризиком [4, с. 249-252].

О. Петухова та Г. Сілакова досліджують управління ризиками інноваційної діяльності та чинники, які їх породжують [5].

Проте, зважаючи на важливість та актуальність цієї теми, подальшого розгляду потребує питання вивчення факторів ризику інноваційної діяльності в умовах глобалізації. Саме необхідність розв'язання перелічених проблем зумовила постановку основної мети нашого дослідження.

Метою даної статті є обґрунтування впливу факторів ризику, які виникають в умовах глобалізації на інноваційну діяльність організації та прийняття управлінських рішень, а

також формування рекомендацій щодо управління діяльністю організації в умовах ризику.

Виклад основного матеріалу. Міжнародний бізнес пов'язаний з будь-якою ситуацією, коли виробництво або розподіл товарів або послуг перетинає кордони країни. Організації, що беруть участь у міжнародному бізнесі, охоплюють як великі багатонаціональні фірми з тисячами співробітників, які займаються бізнесом у багатьох країнах світу, так й невеликі компанії, які виступають як імпортер чи експортер. Глобалізація - перехід до більш взаємозалежної та інтегрованої глобальної економіки - створює нові можливості для міжнародного бізнесу. Така глобалізація може відбуватися з точки зору ринків, де бар'єри торгівлі падають, і переваги покупців змінюються. Це також можна побачити з точки зору виробництва, де компанія може легко виводити товари та послуги з інших країн. Міжнародний бізнес охоплює повний спектр транскордонних обмінів товарами, послугами або ресурсами між двома або більше країнами.

Глобалізація є об'єктивною реальністю сучасного світового розвитку. Проте, наслідки глобалізації є неоднозначними. З одного боку процеси створення єдиного глобального «дому», глобальних ринків товарів, ресурсів, капіталу, глобального фінансового ринку створює додаткові можливості для бізнесу, розвитку людського капіталу, взаємодії між країнами на іншому якісному рівні. З іншого боку, глобалізація породжує взаємозалежність, більший вплив зовнішнього середовища та прискорення усіх процесів, що пов'язане з дією додаткових факторів ризику.

Менеджери, підприємці, працівники, комерційні і некомерційні організації, уряд все зацікавлені в розумінні впливу глобальних тенденцій на розвиток бізнес-середовища. Такий вплив відчувають як окремі організації так й національні економіки, які завдяки посиленню взаємозалежності та поглибленню інтернаціоналізації практично не можуть існувати ізольовано. Відбувається об'єктивний процес посилення економічної взаємозалежності держав. Тому, кожному керівнику для організації ефективного функціонування підприємства, обов'язково необхідно враховувати не тільки динамічне внутрішнє середовище, але й все більш мінливі умови зовнішнього середовища. Нові управлінські парадигми дозволяють пристосовувати конфігурації сучасних організацій до викликів інформаційного суспільства за умов впровадження інноваційних рішень та проєктів.

Інноваційна діяльність в умовах глобалізації - це діяльність яка має нові специфічні риси. Тому кожний елемент інноваційної підсистеми буде відчувати на собі дію глобалізаційних трансформацій.

Проте, кожна з них несе у собі додаткові ризики для організації, які здійснюють діяльність в таких умовах. У табл.

1 наводяться основні риси інноваційної діяльності організації в умовах глобалізації та фактори ризику, які вони породжують.

Таблиця 1.

Основні риси інноваційної діяльності організації в умовах глобалізації та ризику

Основні риси	Фактори ризику
Нові можливості для розвитку бізнесу у різних формах	- посилення конкуренції - складність подолання порогів входження на новий ринок
Використання переваг виходу бізнесу за межі чисто національних кордонів	- посилення конкуренції з боку іноземних компаній на ринку України - складність пристосування діяльності компанії до стандартів інших країн - зміна політичного устрою у країні, де організація планує діяльність
Віртуалізація економічних та соціальних процесів	- створення фінансових пірамід - можливість практично миттєво здійснювати будь-які операції з покупки цінних паперів або товарів, управляти грошовими потоками та отримувати колосальні доходи
Укрупнення бізнесу, створення крупних міжнародних компаній світового рівня	- збільшення ймовірності поглинання організацій крупними компаніями - прискорення тенденції монополізації
Конвергентні та дивергентні процеси в сфері національних ділових культур	- складність поєднання національних та інтернаціональних підходів у маркетингу, управлінні персоналом та ін. - складність подолання кросскультурних бар'єрів діяльності
Збільшення темпів підвищення віддачі від праці та від капіталу	- неконкурентоспроможність вітчизняних компаній через неспроможність підвищення віддачі від праці та капіталу
Переорієнтація діяльності у галузях з низькою віддачею	- зниження прибутковості в галузях з низькою віддачею - збільшення ймовірності банкрутства компаній в галузях з низькою віддачею
Поширення процесів інтерналізації	- збільшення конкуренції на традиційних ринках збуту - проблеми з виходом на нові ринки
Фінансіаризація	- використання високоризикових фінансових інструментів - агресивна політика управління активами та капіталом компанії.
Підвищення загального рівня професійних знань	- невідповідність професійного рівня менеджменту вимогам глобального ринку - невідповідність (відсутність) системи навчання та підвищення кваліфікації в компанії
Доступ до управлінських ноу-хау	- неможливість використання управлінських ноу-хау через необізнаність в сучасному менеджменті або через брак коштів - некоректне використання управлінських ноу-хау через відсутність їх адаптації до потреб та умов діяльності українських компаній

Нові можливості для розвитку бізнесу у різних формах. Глобалізація економіки створює компаніям нові можливості щодо розвитку бізнесу. Основними формами міжнародного бізнесу, що стимулюють інноваційний розвиток компаній на зарубіжних ринках є пряме венчурне інвестування, іноземне інвестування, міжнародне виробництво тощо. Вдалим прикладом використання нових форм бізнесу на сьогоднішній день є участь Міністерства інфраструктури України в спільному проекті з найбільшим розробником Hyperloop компанією Hyperloop Transportation Technologies. Україна буде приймати участь в високотехнологічному проекті, як виконавець окремих етапів. Проте, кожна компанія виходячи на нові ринки буде водити у нове поле конкуренції, що може бути фактором ризику для її діяльності. Крім того, при бізнес плануванні необхідно враховувати складність подолання порогів входження на новий ринок (невідповідність якісного рівня товарів вимогам нового ринку; невідповідність необхідної якості товару та витратам ресурсів для його виробництва; налагодження каналів дистрибуції; налагодження логістичної системи та мереж комунікацій)

Використання переваг виходу бізнесу за межі чисто національних кордонів. Такий вихід на міжнародне поле діяльності створює умови для підвищення доступності до нових перспективних ринків ресурсів, технологій, капіталу, інноваційних інтелектуальних продуктів. Для організації відкриваються перспективи використання закордонних ринків, як ринків збуту. Є можливість скористатися можливостями країн з іншими «правилами гри», враховуючи також зворотну оцінку ситуації у країні собі на користь. При цьому

додатковими факторами ризику виступають такі економічні та політичні фактори як посилення конкуренції з боку іноземних компаній на ринку України, складність пристосування діяльності компанії до стандартів інших країн, зміна політичного устрою у країні, де організація планує діяльність, що призведе до зміни економічних умов (зміна законодавства, введення тарифних та нетарифних обмежень, зміна податкової політики та ін.).

Віртуалізація економічних та соціальних процесів. До основних рис глобалізації на початку XXI ст. можна віднести її підсилення та прискорення на основі віртуалізації основних економічних та соціальних процесів. Віртуальність впевнено інтегрується в економічну сферу життєдіяльності людини та діяльність організацій. Передумовою виникнення віртуального суспільства вважається технологічний прорив, що стався в середині XX ст. та зумовив перехід до інформаційного укладу, у результаті якого людство отримало дієвий інструмент, який вносить кардинальні зміни в економічну систему.

Віртуальна економіка та реальна економіка існують взаємно перетинаючись та взаємодоповнюючи одна одну. Характерними рисами віртуальної економіки можна назвати: відірваність від реального сектору; соціальний характер; інформаційний характер комунікацій.

Віртуальна економіка - це інший світ, який відривається від реального, живе своїм життям і що важливо, активно впливає на реальний світ. Це безумовно підвищує ступінь невизначеності в економічній системі в цілому, підвищує інвестиційні, валютні та інші ризики, підсилює передумови економічних циклів.

Як віддзеркалення реального світу віртуальний теж має свої інститути. У віртуальній економіці існує своя віртуальні торгівля, віртуальні підприємства, віртуальні гроші.

Наслідком віртуалізації може бути історія з численними випадками фальсифікації статистичної звітності на великих американських корпораціях або завищення ринкової вартості компаній через фондові маніпуляції, які були названі Енронгейтом. Такі дії давали інвесторам неадекватне уявлення акціонерів та потенційних інвесторів про масштаби такого зростання та призводило до необґрунтованих інвестиційних рішень та недооцінки їх ризиків.

Укрупнення бізнесу, створення великих міжнародних компаній світового рівня. Основними факторами ризику можуть виступати збільшення ймовірності поглинання організацій великими компаніями, прискорення тенденції монополізації.

Конвергентні та дивергентні процеси в сфері національних ділових культур. Інноваційна підсистема діяльності, як й будь-яка інша сфера менеджменту організації, відчуває на собі суттєвий вплив факторів, що є відображенням особливостей національних культур. Врахування або неврахування культурних факторів (складність поєднання національних та інтернаціональних підходів у маркетингу, управлінні персоналом, кросскультурні бар'єри діяльності) може безпосередньо впливати на ефективність інноваційних проектів, які розраховані на реалізацію в інших країнах, створювати додатковий прибуток або знижувати його.

Збільшення темпів підвищення віддачі від праці та від капіталу за рахунок впровадження нових технологічних розробок спричинених підвищенням інвестиційних витрат. Цей ефект може спричинити неконкурентоспроможність вітчизняних компаній через неспроможність підвищення віддачі від праці та капіталу.

Переорієнтація діяльності у галузях з низькою віддачею, таких як сільське господарство на діяльність у високотехнологічних сферах виробництва з високою віддачею, таких як обробна промисловість. Факторами ризику інноваційної діяльності в цих випадках будуть зниження прибутковості та збільшення ймовірності банкрутства таких компаній.

Поширення процесів інтерналізації. Враховуючи те, що ринки проміжних продуктів і напівфабрикатів менш досконалі, ніж ринки кінцевої продукції, міжнародні компанії фактично створюють внутрішні ринки та концентрують виготовлення проміжної продукції всередині компанії, за допомогою розміщення замовлення між окремими відділеннями як у країні походження, так і за кордоном.

Фінансіарізація. Останнім часом, організації, які здійснюють міжнародні ділові операції все більше акцентують увагу на фінансових результатах та критеріях доцільності. Застосування фінансового менеджменту з використанням численних інструментів фінансового планування та контролю з глобальним доступом є практикою великих міжнародних корпорацій, які досягли успіху на світовому ринку. У поєднанні з інноваційною політикою компанії фінансіарізація стає потужним «паливом» у двигуні розвитку організації. Проте, недоцільне використання високоризикових фінансових інструментів та агресивна політика управління активами та капіталом компанії може негативно вплинути на результати її діяльності.

Підвищення загального рівня професійних знань. Сучасні умови господарювання вимагають нового, більш високого рівня професійних знань, навичок, компетенцій для утримання конкурентних позицій компаній. Впровадження системи безперервного професійного розвитку з використанням світового досвіду провідних учасників ринку, дозволяє бути в тренді на підвищувати ефективність діяльності в цілому. Невідповідність професійного рівня менеджменту вимогам глобального ринку, невідповідність (відсутність) системи навчання та підвищення кваліфікації в компанії на сьогоднішній день може бути вирішальним фактором її дієздатності.

- *Доступ до управлінських ноу-хау.* Мистецтво управління компанією постійно розвивається. Впровадження в діяльність управлінських ноу-хау дає поштовх до розвитку компанії в цілому. Але потрібно приділяти значну увагу проблемі адаптації досвіду провідних світових компаній до сучасних умов здійснення бізнесу в Україні. Неможливість використання управлінських ноу-хау через необхідність в сучасному менеджменті або через брак коштів, некоректне використання управлінських ноу-хау через відсутність їх адаптації до потреб та умов діяльності українських компаній – основні перешкоди та фактори ризику, які потребують уваги з боку власників та керівників компаній. У цьому контексті перспективним напрямом впровадження нових управлінських ідей є використання креативного менеджменту з метою запозичення методів інших галузей до управління.

Висновки. Таким чином, врахування основних рис інноваційної діяльності організацій в умовах глобалізації дозволяє виділити відповідні фактори ризику, що, в свою чергу дозволяє їх врахувати при побудові програми управління ризиками компанії та розробці стратегії діяльності компанії на міжнародних ринках. Такі висновки дають підставу для прийняття рішень стосовно управління інноваційною діяльністю організації.

Список використаної літератури:

1. Інноваційна Україна 2020 : національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця та ін. ; НАН України. – К., 2015. – 336 с.
2. Левицька О. О. Ризики інноваційної діяльності: економічна сутність, чинники та методи мінімізації / О. О. Левицька // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки: зб. наук. пр. – 2007. – Вип. 12, ч. 1. – С. 48-53.
3. Волинець І.Г. Ризики інноваційної діяльності: суть, види та етапи управління / І.Г. Волинець // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.economyandsociety.in.ua/journal/2_ukr/43.pdf
4. Литвин З. Аналіз інноваційних ризиків / З. Литвин // Економічний аналіз. – 2013. – Вип. 12. – Частина 3. – С. 249-252.
5. Петухова О.М. Управління ризиками інноваційної діяльності / О.М. Петухова, Г.В. Сілакова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/10155/1/15.pdf>.

Глухая А.Я., Евтушенко О.А. Факторы риска в инновационной деятельности организаций в условиях глобализации

Статья посвящена обоснованию влияния на инновационную деятельность организации факторов риска, которые возникают в условиях глобализации. Исследованы основные черты инновационной деятельности организаций в глобализационной среде и факторы риска, связанные с этим. Определены основные направления, на которые должна быть направлена управленческая деятельность организации при осуществлении инновационной деятельности в условиях риска.

Ключевые слова: инновационная деятельность организации в условиях глобализации, факторы риска, глобализация.

H. Hlukha, O. Yevtushenko Risk factors in innovative activities of organizations under globalization conditions

The article covers substantiation of the influence risk factors that arise in the conditions of globalization on the organization innovative activity. The main features of the organizations innovative activity in the globalization environment and the risk factors associated with this activity have been analyzed. The main directions of the organization management activity should be directed implementing innovative activity in a risk environment have been determined.

Keywords: innovative activity of the organization in the conditions of globalization, risk factors, globalization.

Дата надходження до редакції: 26.09.2018

Рецензент: д.е.н., проф. Ю.І.Данько